

Pracovný materiál Kancelárie Rady na zasadnutie Rady dňa 30. 8. 2023

Správa o kontrole dodržiavania povinností podľa zákona č. 264/2022 Z. z.

Podnet na preverenie č.: PGO-RPMS/2023/00944

Programová služba: Rádio Slovensko

Vysielateľ: Rozhlas a televízia Slovenska

Číslo autorizácie vysielania: AR/1

Na základe záverov uvedených v správe Kancelária Rady pripravila nasledujúce uznesenie:

Návrh uznesenia:

Rada pre mediálne služby (ďalej len „Rada“) ako orgán príslušný podľa § 109 ods. 1 až 4 a § 110 ods. 2 písm. e) zákona č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách (ďalej len „zákon č. 264/2022 Z. z.“) postupom podľa § 150 zákona č. 264/2022 Z. z. preverila podnet na preverenie evidovaný pod č. PGO-RPMS/2023/00944 smerujúci voči vysielaniu programovej služby Rádio Slovensko vysielateľa Rozhlas a televízia Slovenska a uznala podnet na preverenie podľa ustanovenia § 150 ods. 13 zákona č. 264/2022 Z. z. za **neopodstatnený**.

Úloha:

Kancelária Rady informuje podávateľa podnetu na preverenie o výsledku preverenia podnetu.

T: 11. 9. 2023

Z: PgO

Kancelária Rady pre mediálne služby

Pracovný materiál Kancelárie Rady na zasadnutie Rady pre mediálne služby dňa 30. 8. 2023

Podnet na preverenie č. PGO-RPMS/2023/00944 zaevidovaný dňa 7. 6. 2023

Podávateľ: fyzická osoba

Predmet podnetu: Pálenica Borisa Filana

Deň a čas vysielania: 3. 6. 2023 11:05 hod.

Programová služba: Rádio Slovensko

Vysielateľ: Rozhlas a televízia Slovenska

Číslo autorizácie: AR/1

Dátum: 22. 8. 2023

OBSAH PODNETU:

„Šírenie konšpirácií, nepodložených informácií a hoaxov

Dnes nám taja ako ten vírus vznikol a unikol a prečo bol taký aký bol. Klamú nás, alebo to sami nevedia? Pár krajín má k dispozícii technológie a expertov, ktorí súčasne odpočúvajú celý svet. Z vesmíru vedia prečítať písmenká na poštovej známke. Nič podozrivé si nevšimli, keď sa štartovala katastrofa tisícročia? Alebo si všimli a zabudli nám to povedať? Alebo nechceli?" ...

... „Považujem za nemožné, že by špiónske uši Veľkého brata nezachytili, že sa šartuje niečo veľmi podozrivé a nebezpečné." ... „Ako to, že všetci tí profesori, generáli a šéfovia tajných služieb nám neporadili nič lepšie, ako obyčajne handrové rúško? A kto mi vysvetlí ako je možné, že oveľa účinnejšia ako všetky lieky a vakcíny vyprevadila covid zo sveta a záujmu médií naozajstná vojna na Ukrajine?"

Viac na fb stránke: <https://www.facebook.com/groups/iniciativasnih/posts/764441291888270>

PRÁVNE VÝCHODISKÁ POSUDZOVANIA:

Zákon č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách (ďalej len „ZMS“):

§ 25 písm. a): *„Vysielateľ, ktorý nepodlieha samoregulačnému mechanizmu zapísanému do evidencie podľa tohto zákona, regulujúcemu aj oblasť všestrannosti informácií, názorovej plurality a objektívnosti a nestrannosti programov, je povinný zabezpečiť všestrannosť informácií a názorovú pluralitu v rámci vysielanej programovej služby“.*

ANALÝZA – stanovisko Kancelárie Rady pre mediálne služby:

Podávateľ namieta vyjadrenia týkajúce sa pandémie koronavírusu, ktoré mali zaznieť v programe *Pálenica Borisa Filana* odvysielaného dňa 3. 6. 2023. Aj keď podnet obsahoval iba citované vyjadrenia bez toho, aby podávateľ explicitne objasnil podstatu svojej námietky, domnievame sa, že namieta konšpiračne ladený charakter uvedených vyjadrení.

Program sme posudzovali podľa ustanovenia § 25 písm. a) ZMS, pretože ho nepovažujeme za program aktuálnej publicistiky.

Podľa § 8 ods. 4 ZMS je aktuálna publicistika program tematicky spätý so spravodajstvom, ktorý obsahuje komentáre k správam a udalostiam, analýzy vývoja, politické stanoviská k udalostiam alebo názory politikov na jednotlivé témy.

Témy posudzovaného programu vo všeobecnosti nevychádzali z aktuálneho spravodajstva a neboli spojené so žiadnou aktuálnou udalosťou (chýbal aktualizčný moment), aj keď Filan sa napr. zmienil o „jednej správe z českých novín“ o tom, ako polícia prichytila 71-ročnú starú mamu so svojím vnukom po tom, čo sprejovali nápisy v pražskej ulici. Táto informácia slúžila v programe iba ako určité tematické premostenie v rámci rozhovoru s vedcom P. Celecom, keď Filan otvoril tému vzťahu hostia so svojou starou mamou, ktorá ho svojou výchovou priviedla k jeho súčasnej profesii. Zmienil sa tiež o vyjadrení hlavného pražského hygienika o „kovidovom tichu“. Táto zmienka slúžila v programe ako premostenie k téme pandémie Covid-19. Filan rozprával o svojom prežívaní pandémie, pocitoch počas nej, úvahách o tom, ako ho zmenila a ovplyvnila našu súčasnosť.

Filan sa v programe okrem pandémie venoval aj abstraktnejším témam ako čas, ale napr. aj téme bozkávanie. Jeho rozprávanie malo odľahčený charakter a často ústilo do nečakanej a vtipnej slovnej pointy. Nieslo sa v subjektívnom duchu, často vychádzalo z Filanových životných spomienok, úvah, dojmov, postrehov, alebo z vecí a informácií, ktoré ho zaujali a považoval ich za dosť zaujímavé, nezvyklé alebo vtipné na to, aby sa o ne podelil s poslucháčmi. V odľahčenom duchu sa niesol aj rozhovor s vedcom Petrom Celecom.

Celkovo možno podľa nás konštatovať, že cieľom programu bolo predovšetkým poslucháča zabaviť. Ako zábavný program je program charakterizovaný aj vysielateľom, ktorý na svojej webstránke uvádza, že ide o „zábavný program pre každého, komu to páli“.

V súvislosti s posudzovaním programu podľa ustanovenia § 25 písm. a) ZMS sme sa zaoberali tým, či vysielateľ zabezpečil všestrannosť informácií a názorovú pluralitu v rámci vysielanej programovej služby.

V úvodnej časti programu Filan predniesol svoju úvahu na tému čo je to čas. Zamýšľal sa nad tým, kto je skutočným pánom času a spomenul si na bývalého pezinského basketbalistu Joža Krivošíka, ktorý mal počas zápasov domácej Lokomotívy Pezinok dohovorené s časomeračom v hale tajné znamenia a spoločne manipulovali so zostávajúcim časom zápasu tak, aby domáci tím vždy vyhral.

Filan avizoval, že hosťom v programe bude „expert na vedecké skúmanie bozkov“. Zmenil sa v tejto súvislosti o výskume vedcov z Oxfordskej a Kodanskej univerzity, ktorý narazili na najstarší odkaz na bozkávanie sexuálno-romantického charakteru. Spomenul tiež tzv. Haysov kódex, ktorým sa až do 60. rokov riadil americký filmový priemysel a ktorý povoľoval trojsekundový limit na zobrazenie bozkávania vo filmoch. Zmienil sa tiež o obraze Gustava Klimta, na ktorom je podľa neho zobrazený najkrajší bozk v umení.

V ďalšej časti Filan spomínal na pandémiu koronavírusu. Uviedol, že konečne máme aspoň čiastočne za sebou niečo, čo vyzeralo ako zlý sen. Filan uviedol: *„Nedokázali sme si predstaviť, že sa v rokoch, keď nám vedci a politici tvrdia, že máme všetko pod kontrolou, niekde v Číne objaví vírus, ktorý vraj pochádza z netopierov alebo dávkych chľpatých potvor, ktoré predávajú s rôznou hávedou na trhu. To, čo po opatrných začiatkoch nasledovalo, prekonallo všetky predstavy o tom, aký je náš moderný, bohatý a vyspelý svet v skutočnosti zraniteľný, nepripravený a bezradný. Všetci sme si mysleli, že stopercentne existujú inštitúcie a odborníci pripravení takej situácii čeliť, veliť a riešiť ju.“*

Filan ďalej uviedol, že mal kovid najmenej raz napriek tomu, že bol tri razy očkovaný: *„Po tretej vakcíne mi vyletel tlak na 200 a v nemocnici na centrálnom príjme som sa nakazil. A vzápätí som tú nákazu rozdal neviem koľkým ľuďom... Mal som ľahký priebeh, ale nekonečné následky.“*

Filan uviedol, že viac ako s pľúcami kovid otriasol s jeho istotami a kladie si otázku: *„Ako mám ďalej žiť, keď som zistil, že všetky inštitúcie, ktorým za to platíme milióny a milióny dolárov, nedokázali splniť ani tú najmenšiu úlohu? O Svetovej zdravotníckej organizácii ani nehovorím, ale na nič sa nezmohla Európska únia ani Nato. Celá globalizácia a vzájomnosť sa rozsypala ako domček z kariet. Dnes nám taja, ako ten vírus vznikol, ako unikol a prečo bol taký, aký bol. Klamú nás alebo to sami nevedia? Pár krajín má k dispozícii technológie a expertov, ktorí súčasne odpočúvajú celý svet a z vesmíru vedia prečítať písmenká na poštovej známke. Nič podozrivé si nevšimli, keď sa štartovala katastrofa tisícročia? Alebo si všimli a zabudli nám to povedať? Alebo nechceli?“*

Filan pokračoval: *„Považujem za nemožné, že by špiónske oči a uši veľkého brata nezachytili, že sa štartuje niečo veľmi podozrivé a nebezpečné. Ale dajme tomu, že to bolo pod ich rozlišovaciu schopnosť.“*

Filan svoju úvahu uzatvoril: *„Verím, že miestni politici a zdravotníci robili, čo mohli, ale oni iba upratovali trosky po výbuchu. Ako to, že všetci tí profesori, generáli a šéfovia tajných služieb nám neporadili nič lepšie ako obyčajné handrové rúško? A kto mi vysvetlí, ako je možné, že oveľa účinnejšie ako všetky lieky a vakcíny, vyprevadila kovid zo sveta záujmu médií naozajstná vojna na Ukrajine? S tým ako mám žiť?“*

V ďalšej časti Filan predstavil hosťa programu Petra Celeca, ktorého opísal ako vzdelaného, inteligentného, pokojného, láskavého, chápaného, trpezlivého, ale „nedobytného“ človeka. Filan uviedol, že Celec vyštudoval tri vysoké školy, má impozantnú zbierku titulov a za sebou skvelé výsledky. Po hudobnej zložke (piesni) Filan v programe privítal doktora a vedca Petra Celeca z Ústavu molekulárnej biomedicíny. Filan sa Celeca v úvode rozhovoru pýtal na jeho prácu a projekty, na ktorých sa podieľal. Filana zaujal výskum kolových nápojov. Celec uviedol, že výskum na zvieratách vyvrátil niektoré domnienky o škodlivých účinkoch kolových nápojov. Filana tiež zaujímala škodlivosť umelých sladidiel. Celec potvrdil ich škodlivosť. Zmienovaný bol výskum týkajúci sa bozkávania, resp. slín, za ktorý dostal spolu so svojím tímom ocenenie na Harvarde.

V ďalšej časti sa Filan v rámci rozhovoru s Celecom vrátil k téme pandémie. Filan položil otázku čo nás kovid naučil. Celec uviedol, že kovid nás okrem iného naučil, že máme relatívne veľa ľudí, ktorí „veria rôznym konšpiráciám, ale teda neveria vedcom a vedeckým výsledkom, čo má negatívne dôsledky aj pomimo kovid“. Filan chcel ďalej vedieť Celecov názor na očkovanie. Filan uviedol, že by sa už tretí raz nedal zaočkovať. Celec na to reagoval: *„No ja som sa dal, dal by som sa, aj budem sa očkovať aj, aj do“*

budúcna. Ja mám dôkazy z tých klinických štúdií, tie klinické štúdie ukázali, že minimálne keď zoberiete veľkú skupinu ľudí, tak ten benefit je úplne, že extrémny aj na ten long kovid, na ten post kovid.“

Filan sa dotkol aj otázky pôvodu koronavírusu. Uviedol: „Uznávaný nemecký virológ Christian Drosten si myslí, že keby to naozaj vyvinuli v labákoch, tak to by bola iná káva. Z takého cielene vytvoreného vírusu by sme sa len tak nedostali. Podľa neho sú pravým vinníkom netopiere a medvedíkovité zvieratka a cibetky, ktoré Číňania lovia a v kožušinovom priemysle spracovávajú. Myslíte si to aj vy?“. Celec reagoval, že profesor Drosten je celosvetovo najväčší odborník na koronavírusy a preto mu a priori verí.

Filan ešte na záver rozhovoru na tému pandémie uviedol, že vďaka kovidu sa poučil, že „my ľudia sa nedokážeme poučiť vôbec z ničoho“.

V ďalšej časti rozhovoru sa Filan vedca pýtal, čo je to molekula, ako si ju predstaviť a aký je pomer medzi atómom a molekulou. Predmetom ďalšieho rozhovoru bola účinnosť probiotík, výskum testosterónu, ženské hormóny a ich ekologická škodlivosť, placebo a jeho efekt, spojitosť medzi evolúciou a rakovinou. Filan sa tiež dotkol otázky existencie Boha, keď sa vedca pýtal, kde by sme ho z hľadiska vedy mohli „stretnúť“. Celec uviedol, že sa bol už ako vedec pozrieť všelikde, ale s Bohom sa „zatiaľ nestretol“. V závere sa Filan Celeca pýtal na objav lieku na chudnutie a na situáciu v slovenskom zdravotníctve.

***

Podávateľ namietal vyjadrenia B. Filana týkajúce sa pandémie koronavírusu.

Ako je zrejme z vyššie uvedeného súhrnného popisu obsahu programu, Filan v programe prezentoval vyjadrenia týkajúce sa pandémie, kde poukazuje na zlyhanie medzinárodných organizácií, ktoré pandémie nedokázali zabrániť. Uviedol, že nám „taja, ako vírus vznikol a prečo bol taký aký bol“ a pýta sa: „klamú nás, alebo sami nevedia?“. Uviedol, že považuje za nemožné, že by „špiónske oči a uši veľkého brata nezachytili, že sa štartuje niečo veľmi podozrivé a nebezpečné“. Zároveň však pripustil, že to mohlo byť „pod ich rozlišovacie schopnosti“. Filan sa tiež pýta, ako je možné, že „oveľa účinnejšie ako všetky lieky a vakcíny vypravdila kovid zo sveta záujmu médií naozajstná vojna na Ukrajine“.

Je potrebné uviesť, že z programu je dostatočne zrejme, že Filan uvedené vyjadrenia prezentuje ako vlastný subjektívny a laický názor, resp. úvahu („Ako mám ďalej žiť, keď som zistil...“; „Považujem za nemožné...“; „Verím, že miestni politici a zdravotníci robili, čo mohli...“; „A kto mi vysvetli, ako je možné...?“; „S tým ako mám žiť?“).

Okrem uvedených vyjadrení B. Filana v programe zazneli na predmetnú tému aj vyjadrenia P. Celeca, ktorý však, na rozdiel od Filana, v programe vystupoval a vyjadroval sa k téme pandémie, jej vzniku a očkovania proti kovidu z pozície vedeckej autority. Filan Celeca v programe predstavil ako vedca z Ústavu molekulárnej biomedicíny, ktorý vyštudoval tri vysoké školy, má imponantnú zbierku titulov a za sebou skvelé výsledky.

Celec uviedol, že čo sa týka pôvodu koronavírusu „verí“ nemeckému virológovi a „najväčšiemu odborníkovi na koronavírusy“ Christianovi Drostenovi, že vírus nevyvinuli v laboratóriu, ale pochádza z netopierov a cibetiek.

Čo sa týka očkovania proti kovidu Celec uviedol, že sa dal zaočkovať trikrát a dá sa aj do budúcnosti, pretože ako vedec pozná dôkazy z klinických štúdií.

Je potrebné uviesť, že Filan sa v programe nijako neštylizoval do roly odborníka na pandémiu a ochorenie kovid-19. Jeho rozprávanie malo odľahčený charakter a viac ako presvedčiť poslucháča o pravdivosti svojich názorov bolo podľa nás jeho snahou poslucháča pobaviť, resp. zaujať (pripomíname, že sám vysielateľ charakterizuje program ako „zábavný program pre každého, komu to páli“).

V odľahčenom duchu sa niesol aj rozhovor s vedcom Celecom. Filan sa štylizoval do role laika a toho „jednoduchšieho“, ktorý kladie vedeckej autorite „insitné“ otázky (Filan o Celecovi: „S ním to vždy bolo,

ako liezť na strmé steny s najlepším šerpom, ktorý má pre mňa pripravenú záchrannú sieť.“; „Peter Celec si rokmi vybudoval láskavú blahosklonnosť, takže nedá na sebe spoznať, že ste sa spýtali strašnú kravinu.“; „Ďalšieho stretnutia sa neviete dočkať, ale máte aj obavy ako z maturitnej skúšky.“). Filan sa Celeca napr. pýtal, či je pravda, že keď do pohára s kolou hodíte večer kúsok mäsa, tak do rána zmizne. Pýtal sa tiež, či by nemohli preskúmať pozitívny účinok krémešov na strednú oblasť spánkového laloku, kde sídli pamäť. Pýtal sa, či sa „dali baliť baby“ na to, keď na škole vyhrával rôzne olympiády. Pýtal sa, či by sa dal vyrobiť „hormón lásky“.

Domnievame sa, že v kontexte celkového odľahčeného charakteru programu je potrebné vnímať aj namietané vyjadrenia o pandémie a pôvode koronavírusu. Zároveň je potrebné zopakovať a zdôrazniť, že v programe zaznel na tieto témy aj iný názor, názor vedeckej autority. Filan s názormi Celeca nijako nepolemizoval a nespochybňoval ich. Naopak, ako sme už uviedli, k Celecovi pristupoval s rešpektom k jeho odbornosti, vzdelanosti a inteligencii.

Domnievame sa, že odvysielaním namietaného programu bola zabezpečená všestrannosť informácií a názorovú pluralitu v rámci vysielanej programovej služby.

ZÁVER:

Na základe uvedených skutočností si myslíme, že vysielateľ Rozhlas a televízia Slovenska odvysielaním programu *Pálenica Borisa Filana* zo dňa 3. 6. 2023 **neporušil ustanovenie § 25 písm. a) ZMS.**

Podnet na preverenie navrhujeme posúdiť ako **neopodstatnený.**

Prepis/popis monitorovaného vysielania k Správe o kontrole dodržiavania povinností podľa zákona č. 264/2022 Z. z. (podnet na preverenie č. PGO-RPMS/2023/00944)

Monitorované vysielanie: Pálenica Borisa Filana

Deň vysielania: 3. 6. 2023

Čas vysielania: cca 11.05 h

Vysielací čas (časová stopa):

- cca 11.05 hod. – začiatok programu *Pálenica Borisa Filana*

- cca 11:56 hod. – koniec programu *Pálenica Borisa Filana*

Prepis:

úvodná znelka: „Počúvate pálenicu Borisa Filana. Program s tými a o tých, ktorým to páli.“

Boris Filan: „Kým sa ma nespýtate, čo je to čas, tak to viem úplne presne, ale keď sa ma spýtate, tak to zrazu neviem. Prečo vlastne existuje čas a prečo plynie iba smerom dopredu? Česko pred nedávnom navštívil jeden z popredných svetových fyzikov a povedal, že v súčasnosti nie je pre vedcov najzaujímavejší vesmír, ani teória strún, ale čas, obyčajný čas. Ten čas, ktorý márnime, aj keď tvrdíme, že je nám vzácný a že ho máme stále málo. Všeobecná teória relativity hovorí o čase také neveriteľné veci, že sa mi z toho mozog krčí ako pohltená kúpacia čapica. Tvrdí, že čas je ňaťahovací a stláčací ako žuvačka. Vedci sa pokúšajú dokázať praktické prejavy relativity času v super drahých urýchľovačoch. Spisovatelia science-fiction popisujú ako posádky hviezdoletov zostarnú iba o pár rokov a my tu dole o celé generácie. Základná otázka znie, kto je skutočným pánom času? Kto ho ovláda? Kto ho prideluje? Vo vesmíre neviem. Ale v pezinskej športovej hale to pred rokmi býval Jožo Krivošík, správca haly a legendárny pezinský basketbalista. Jožo v hale vládol časom aj všetkým ostatným. Posledných 5 minút hry v Pezinku mohlo trvať 3 minúty, ale aj 10 minút. Podľa toho, ako sa Lokomotíve Pezinok darilo. Jožo mal s časomeračom dohovoréné tajné znamenia a spoločne predvádzali kúsky ako iluzionista David Copperfield. Z ničoho nič zmizlo 5 minút, potom sa 3 sekundy natiahli na celú minútu. V tej hale sa hralo tak dlho, kým domáci nevyhrali. Basketbalové zápasy v Pezinku mávali metafyzický charakter. Jožo Krivošík tu v praxi predvádzal relativitu času. O strelbu sa staral jeho spoluhráč Jaro Anđel. Proti pánovi času a Anđelovi nemal nikto šancu. Jožo, zdravím ťa do neba, verím, že už aj ty si anđel. Prosím ťa, až bude najhoršie, postaraj sa, aby mi ten koniec zápasu skončil vtedy, keď budem vyhrávať.“

- zvukový predel (tikajúce hodiny)

Boris Filan: „Napadlo mi, koľko mám k dispozícii ukazovateľov času. Jeden čas mi beží na počítači. Druhý to odsýpa na mobilnom telefóne. Jeden digitálny ukazovateľ času mám v aute. Doma máme dvoje kuchynské nástenné hodiny. O tom, aký je presný čas, má každých 15 minút informujú z radia a televízia dokonca sponzorovanú časomierou. Náramkových hodín som si postupne kúpou a darovaním nahobil päť. Mám dva cestovné budíky, tri normálne budíky, z nich jeden riadený na stotinu sekundy presne z Frankfurtu nad Mohanom. Pravdupovediac neviem, ako môže niekto riadiť moje hodiny z Nemecka, ale pri prechode na zimný alebo letný čas ten niekto posunie ručičky na mojom budíku o hodinu dopredu alebo späť. Nechcem si predstavovať, koľko je takých centier po celej Európe, ktoré podľa potreby posúvajú vpred alebo späť nielen ručičky, ale aj nožičky, hlavičky a čokoľvek sa im zachce. O aktuálnom čase som informovaný viac ako dokonale a všetky tie informácie mi o čase hlásia jediné: máš ho málo. Presne tak ako mi v živote pribúdali hodinky, tak mi ubúdala čas. Stopercentne viem, že časový boháč som bol, keď som nemal žiadne hodinky a najviac času som mal, keď som čas ešte nepoznal. Uvažujem, že všetky svoje hodinky a budíky predám a dám inzerát: kúpim voľný čas, značka: ponáhľa to. Ešte k tej manipulácii s časom. Vysvetlite mi, ako to robia, že veľká noc vždy vyjde na nedeľu.“

- zvukový predel (tikajúce hodiny)

Boris Filan: „Jeden chlapík išiel autom po dedinskej ceste a zrazu zbadal chlapa, ktorý stojí pod jabloňou a drží na rukách prasa, ktoré obžieralo plody rovno z konára. Chlap v aute zastal, cúvol a nechcel veriť svojim očiam. Nakoniec nevydržal, stiahol okienko a zakričal človeče: nezdá sa vám, že to je strata času? A ten chlapík bez váhania odpovedal, zdá, ale pre prasa čas nič neznamená.“

- hudobná zložka (pieseň)

Boris Filan: „Dnes bude v Pálenici ako hosť expert na vedecké skúmanie bozkov. Keď som kedysi robil pre Miloša Zapletala rozhovory s dievčatami na miss, tak sa mi jedna pošťazovala: môj prvý frajer sa nevedel bozkávať a na to som sa ja najviac tešila. Vedci zistili, že bozkávanie bolo podľa všetkého rozšíreným javom dokonca už aj v staroveku. V klinopisných textoch zo starovekej Mezopotámie a Egypta existujú dôkazy o bozkávaní na pery už najmenej od roku 2500 pred Kristom. Autori štúdie odborník na dejiny blízkeho východu Pank Arbøl z Kodanskej univerzity a bioložka Sofia Rasmussenová z Oxfordskej univerzity chceli pôvodne skúmať, ako súvisí šírenie chorôb s praktizovaním bozkávania na pery. Narazili pri tom na štúdie, podľa ktorých najstarší odkaz na bozkávanie sexuálno-romantického charakteru pochádza z Indie. Približne z roku 1500 pred Kristom. Americká továreň na sny Hollywood sa musel roky riadiť Haysovým kódom, ktorý vo filmoch povoľoval trojsekundový limit a žiadne otvorené ústa. Ten kód platil až do roku 1967, ale režisérovi Hitchcockovi sa podarilo ho prekabátiť. V roku 1943 vo filme Notorious hrali dvoch milencov Ingrid Bergmanová a Cary Grant. V ich slávnej scéne sa odohrávala nežná výmena názorov vyšperkovaná bozkami. Trvá tri minúty. Ale Alfred Hitchcock režíroval hercov tak majstrovsky, že ich pery sa nikdy nedotýkali dlhšie ako tri sekundy. A potom prišli do Ameriky filmy s Brigitte Bardotovou a bolo po Haysovom kódexe. Pre mňa je v umení ten najkrajší bozk na obraze maliara Gustava Klimta. Niekde na konci sveta kľacia proti sebe dve postavy, mladý muž a krásna žena. Objímajú sa a majú k sebe priložené tváre. Ich blízkosť, ich poloha, energia ich tiel, všetko vyžaruje nekonečnú dokonalú oddanosť.

Patria k sebe bezo zvyšku, bez pochybností, s úplnou samozrejmou a súhlasom. Je to dvojica, ktorá musela prekonať strašné prekážky, obetovať takmer všetko, vynaložiť najvyššie úsilie, aby boli takto spolu, aby si svoju vzájomnú prítomnosť natoľko ctili, vážili a vychutnali. Sú to sýtiaci sa hladní a na smrť vysmädnutí pri prameni, odlúčený, milujúci, konečne z milujúcim, bozkávajú sa. Nie je to však priateľský alebo erotický bozk. Je to dotyk, ktorý potvrdzuje ich vzťah, bozk zámok a bozk kľúč, rana a nôž, súhlasiaci, zraňujúci, sľubujúci, hojivý. Taký bozk, aký nám bol darovaný od boha, aby sme mohli vysloviť nevysloviteľné. Obraz sa pri postupnom pozieraní mení, prehľbuje sa. Jeho svetlo sa vlní a vťahuje nás do seba tak, ako voda vytvára vír, tak energia obrazu do seba vťahuje všetku pozornosť, všetky city. Kto by obstál v skúške neodolateľného pohľadu? Posolstvo obrazu je mnohovýznamné, silné a nezabudnuteľné. Láska je a už nikto nemôže povedať, že to nevedel.“

- hudobná zložka (pieseň)

Boris Filan: „Pražský hlavný hygienik, povedal, že hneď po obavách z kovidu ho najviac vystrašilo to, čo nazval kovidové ticho. Konečne máme aspoň čiastočne za sebou niečo, čo vyzeralo ako zlý sen. Nedokázali sme si predstaviť, že sa v rokoch, keď nám vedci a politici tvrdia, že máme všetko pod kontrolou, niekde v Číne objaví vírus, ktorý vraj pochádza z netopierov alebo dákych chlpatých potvor, ktoré predávajú s rôznou hávedou na trhu. To, čo po opatrných začiatkoch nasledovalo, prekonallo všetky predstavy o tom, aký je náš moderný, bohatý a vyspelý svet v skutočnosti zraniteľný, nepripravený a bezradný. Všetci sme si mysleli, že stopercentne existujú inštitúcie a odborníci pripravení takej situácii čeliť, veliť a riešiť ju. Ved' sme to stokrát videli v kine a tam to zvládli za 90 minút. A zrazu sa ukázalo, že nikto nie je schopný situáciu vyhodnotiť a ujať sa velenia. Navrhnuť nevyhnutné opatrenia a dať ľuďom prijateľné vysvetlenie a použiteľné rady. Všetky tie spomienky mi pripadajú ako zlý sen. Tá záležitosť prišla nenápadne, zatriasla svetom a aj keď je stále tu, tak pocitovo ako keby už odišla. Mal som najmenej raz kovid napriek tomu, že som bol tri razy očkovaný. Po tretej vakcíne mi vyletel tlak na

200 a v nemocnici na centrálnom príjme som sa nakazil. A vzápätí som tú nákazu rozdal neviem koľkým ľuďom, ale istotne mojej manželke a rakúsko-slovenskému morskému biológovi Robertovi Hofrichterovi. Prepáčte, nechcel som. Mal som ľahký priebeh, ale nekonečné následky. Prišiel som o chuť aj o čuch. Chuť sa mi vrátila normálne, ale čuch 150 percentný, takže som nemohol používať voňavku a čítal som nosom rôzne pachy ako lovecký pes. Život už je takmer normálny, ale ja som sa zmenil. Cítim sa ako keby ma vrátili mimozemšťania po tom, ako ma vo svojej lodi rozobrali a znova nedbalo poskladali. Hrabali sa mi v hlave, niečo mi vymazali a niečo vložili a vrátil som sa do zmeneného sveta. Zrazu nič nie je ako predtým. Predkovidový karneval prosperity a zábavy sa skončil, ale kocovina zostala.“

- hudobná zložka (pieseň)

Boris Filan: „Viac ako mojimi pľúcami otriasol kovid mojimi istotami. Nikdy nezabudnem, ako v čase zákazu vychádzania som podvečer išiel cez podchod pri prezidentskom paláci a nikde nebol vôbec nikto, iba na druhej strane stál na začiatku Poštovej ulice zbiedený chlap a z plejbeku spieval Pavarottiho hlasom Nessun Dorma. A vtedy ma premkla taká naozajstná apokalyptická hrôza. Čo ak sme zostali na celom svete iba my dvaja. Kovid bol veľký kúzelník. Zažal tam, kde bolo dlho zhasnuté a zhasol tam, kde sa zbytočne svietilo. Strhol závoje, ktoré zakrývali mnoho pri dobre platených neschopnostiach. Desať mojich kamarátov odišlo na kovid. Jeden z nich, Eugen Gindl, nám rozprával ako na Kaukaze navštívili veľkú hviezdáreň. Keď s jej riaditeľom vypili dosť vodky, tak sa im priznal, že jednu noc započuli z vesmíru hlas Boha. Majú ho aj nahratý, ale nesmú ho nikomu pustiť. Riaditeľ im nadránom povedal: vám je hej, vy si môžete bezstarostne žiť, ale ako mám žiť ja, keď som počul Boží hlas. A to sa teraz pýtam aj ja. Ako mám ďalej žiť, keď som zistil, že všetky inštitúcie, ktorým za to platíme milióny a milióny dolárov, nedokázali splniť ani tú najmenšiu úlohu? O Svetovej zdravotníckej organizácii ani nehovorím, ale na nič sa nezmohla Európska únia ani Nato. Celá globalizácia a vzájomnosť sa rozsypala ako domček z kariet. Dnes nám taja, ako ten vírus vznikol, ako unikol a prečo bol taký, aký bol. Klamú nás alebo to sami nevedia? Pár krajín má k dispozícii technológie a expertov, ktorí súčasne odpočúvajú celý svet a z vesmíru vedia prečítať písmenká na poštovej známke. Nič podozrivé si nevšimli, keď sa štartovala katastrofa tisícročia? Alebo si všimli a zabudli nám to povedať? Alebo nechceli? Úloha Číny sa striedavo vynára a ponára ako hlava hrocha, ale podstatné zostáva pod vodou. Aby som vystrašil svojich kamarátov hovorievam, že prvým znamením bol ničivý požiar v chráme Notre Dame. Považujem za nemožné, že by špiónske oči a uši veľkého brata nezachytili, že sa šartuje niečo veľmi podozrivé a nebezpečné. Ale dajme tomu, že to bolo pod ich rozlišovacie schopnosti. Bola to neviditeľná vojna. Aj keď sa nebombardovalo, obrovské plochy nášho života boli zbombardované. Verím, že miestni politici a zdravotníci robili, čo mohli, ale oni iba upratovali trosky po výbuchu. Ako to, že všetci tí profesori, generáli a šéfovia tajných služieb nám neporadili nič lepšie ako obyčajné handrové rúško? A kto mi vysvetlí, ako je možné, že oveľa účinnejšie ako všetky lieky a vakcíny, vyprevadila kovid zo sveta záujmu médií naozajstná vojna na Ukrajine? S tým ako mám žiť?“

- hudobná zložka (pieseň)

Boris Filan: „Mám jedno miesto, kde sa roky stretávam s priateľmi a pozývam si tam hostí do Pálenice. Manželka sa ma občas pýtala, čo tam robíme a tak som pre ňu vymyslel legendu. Podľa tej legendy sa vysoko v horách v Peru pravidelne stretávajú miestni muži, ktorí chodia oblečení v ponchách a na hlave majú typické okrúhle tvrdé klobúky. Raz za čas sa stretnú a sadnú si do kruhu. Klobúky nemajú na hlave, ale v rukách. Priniesli si v nich dážďovky, ktoré trpezlivo nazbierali. Sedia oproti sebe a spleťajú z tých dážďoviek komplikovanú dečku. Keď ju dokončia, spokojne sa rozídu. Dečka upletená z dážďoviek zostane na zemi. Po chvíli sa začne hýbať, dážďovky sa oslobodia a zalezú do zeme. Tak toto tam každú nedelňu s kamarátmi tiež robíme, povedal som manželke, a ona sa ma odvtedy vždy spýta, tak čo, idete spletať dážďovky? S Petrom Celecom som sa stretol presne päťkrát. Dnes to bude šiesty. Nahrávali sme spolu Pálenicu, ale hlavne sme sa stretli tam, kde sedávam s kamošmi. Ale tentoraz som manželke nepovedal pravdu. S Petrom Celecom sme tam dážďovky nespleťali. S ním to vždy bolo, ako liezť na strmé steny s najlepším šerpom, ktorý má pre mňa pripravenú záchrannú sieť. Tou zvláštnosťou je to,

že on je súčasne aj šerpa aj tá hora. Prvý raz sme sa rozprávali telefonicky hneď tak dlho, ako keby sme sa dlho poznali a mne nešlo do hlavy, ako sa všetko to, čo on povedal a ja som vytušil, vojde do jedného človeka. Keď sme sa potom stretli v rozhlase na vrátnici, tak som to pochopil. Čakal ma tam už o niečo vyšší a priestorovo podstatne rozľahlejší ako ja. Ale na to všetko, čo som sa postupne o ňom a od neho dozvedel, by žiadna telesná schránka nestačila. Všetko podstatné, čo Peter Celec vie, je niekde v cloude. V mladosti som si dal sľub, že budem čítať, cestovať, počúvať a sledovať všetko, kým neusúdím, že už som celý. V jednom okamihu som sa k splneniu toho sľubu priblížil, ale bola to iba ilúzia. Tí, ktorým sa to podarí, dostanú od osudu vhodné meno, napríklad Celec. Vyštudoval tri vysoké školy, má impozantnú zbierku akademických titulov a za sebou skvelé výsledky. Robí výskum a prednáša budúcim lekárom aj ekonómom. Nielen že sa s ním rád rozprávam, ale nikdy mi to nie je dosť. Vďaka Petrovi Celecovi som zistil, že ja som sapiosexuál. To je človek, ktorý je priťahovaný inteligenciou partnera. Problémom našich rozhovorov bolo, že som netušil, na akom území sa môžem pohybovať. Peter Celec si rokmi vybudoval láskavú blahosklonnosť, takže nedá na seba spoznať, že ste sa spýtali strašnú kravinu. Ale oveľa viac ho ani nenadchnete ani citátom ukradnutým od génia, lebo on vie odkiaľ to máte. Je pokojný, chápaný, trpezlivý, ale nedobytný. Keď sa s ním rozlúčite, máte na sebe jeho hviezdny prach a súčasne chápete, že ste zo seba spravili úplného blbca. Ďalšieho stretnutia sa neviete dočkať, ale máte aj obavy ako z maturitnej skúšky. Keď som ho pochválil, aký je pokojný a láskavý, tak s jemnučkou iróniou povedal: no možno by ste sa mali spýtať niektorých mojich poslucháčov. Jeho kolegyňa v Celecovom televíznom portréte o ňom povedala, že je nesmierne bystrý, vzdelaný, rozhladený a skúsený. A preto aj maximálne kritický a nekompromisný. A že práve preto ho má rada. Hm, či ho za to tak veľmi majú radi aj ostatní, nie som si celkom istý. Nakoniec, posúďte sami. Po pesničke začínam pokusný výstup na Mount Everest.“

- hudobná zložka (pieseň)

Boris Filan: „Mojím dnešným hosťom je muž ovenčený akademickými titulmi, doktor Peter Celec. Dobrý deň.“

Peter Celec: „Dobrý deň prajem.“

Boris Filan: „Pán doktor, informácie o vás uvádzajú, že máte vzdelanie všeobecné lekárstvo, molekulárna biológia, ekonomika, normálna a patologická fyziológia. Zaujímalo ma, čo aktuálne v Ústave molekulárnej biomedicíny robíte. A dočítal som sa, že jeden z projektov je úloha infekčných a sterilných induktorov tvorby neutrofilných extracelulárnych pascí pri sepe. Priznám sa, že s tým vám neporadím, ale druhá téma ma zaujala. Tam by som mohol byť užitočný. Vraj pracujete na výskume pôsobenia kolových nápojov. Na čo ste prišli?“

Peter Celec: „No, na všeličo, na všeličo, napríklad, že tie kolové nápoje zrejme budú mať také prekvapujúce efekty, iné ako by človek čakal. Ale tie mechanizmy sú dôležité, aby sa to dalo využiť a tie zatiaľ ešte vyskúšané nemáme.“

Boris Filan: „Tie nesmrteľné historky o tom, že keď do pohára s kolou hodíte večer kúsok mäsa, tak do rána zmizne sú klamstvo?“

Peter Celec: „Mäso myslím že nie, ale všeličo iné sa rozpustiť môže. To ph je tam naozaj nízke. Je to kyselina.“

Boris Filan: „Ako prebiehal ten výskum?“

Peter Celec: „Prebiehal veľmi jednoducho. Skúšali sme na zvieratách, aký vplyv má, keď im namiesto vody dáme rôzne kolové nápoje, ale potom sme skončili u bežnej koly, no a z hrôzou sme zistili, že ani neumreli, ani nemali diabetes, ani im neodišli obličky. Dokonca skôr naopak. No a to si zaslúži asi trošku bližší výskum podľa mňa. V niektorých experimentoch nepribrali a v iných experimentoch dokonca schudli trošku. A mali dokonca lepšie parametre, čo sa týka diabetu, takže nás to veľmi zaujalo a potom sme sa tomu začali venovať trošku viac a snažíme sa získať podporu, ale nie zo súkromných zdrojov.“

Boris Filan: „Nemohli by ste s takýmto výsledkom preskúmať pozitívny účinok krémešov na strednú oblasť spánkového laloku hipokampu, tam, kde sídli pamäť?“

Peter Celec: „Mohli, ale život je obmedzený, takže musíme si vybrať tie najdôležitejšie témy.“

Boris Filan: „Čo všeobecne považované za škodlivé je v skutočnosti užitočné?“

Peter Celec: „Neviem, ale viem určite, že mnoho z vecí, o ktorých sme presvedčení, že sú tak, vlastne nie je vôbec dokázané, že sú tak a to ma fascinuje.“

Boris Filan: „Tak ináč. Čo zdravé je v skutočnosti... viem na čo sa chcem spýtať. Umelé sladidlá.“

Peter Celec: „Umelé a nielen umelé, ale aj prirodzené sladidlá, ktoré teda nie sú cukrom, tak to je veľmi zaujímavá téma, najmä teraz na Slovensku, kde keď sa pozriete na tie malé písmenká na rôznych nápojoch, tak s prevapením zistíte, že nie je tam len menej cukru, čo je väčšinou napísané veľkým fontom, ale že sú tam namiesto toho práve takéto sladidlá. No a nedávno sa zistilo, že nie sú úplne optimálne aj z hľadiska metabolizmu, aj z hľadiska rizika rôznych chorôb.“

Boris Filan: „Toto je veľmi lekárska formulácia. Sú ozaj škodlivé?“

Peter Celec: „Sú aj škodlivejšie veci, ale vyzerá, že škodlivé sú.“

Boris Filan: „V českých novinách sa mi nedávno páčila jedna správa. Vybral som ju pre vás. Vraj v Prahe odhalili v nedeľu nejakých sprejerov. Žeriavnik zbadal dvoch ľudí, ktorí sprejovali na stenu v ulici U plynární a Krakovovej, zodvihol telefón a oznámil prípad strážnikom, ktorí ho prišli preveriť. Dvojicu zastihli na zastávke autobusu, jednalo sa o 11 ročného chlapčeka a jeho 71 ročnú starú mamu, ktorá hliadke uviedla, že vnukovi kúpila tie spreje, aby si to mohol vyskúšať, uviedla hovorkyňa strážnikov Jiřina Ernestová. Výsledkom bolo niekoľko metrových nápisov na tej stene. Prípad si prevzala polícia, ktorá ho bude preverovať ako trestný čin poškodenia cudzej veci. Aký ste mali vzťah so starou mamou?“

Peter Celec: „No veľmi dobrý. Mňa by ale zaujímalo, že čo tam napísal ten jej vnuk. Ja som mal...“

Boris Filan: „Nech žijú staré mamy.“

Peter Celec: „No samozrejme. Samozrejme. Tak moja rodina je moja mama a moja stará mama a tá sa o mňa starala, alebo obidve sa teda o mňa starali, keď som bol malý celé roky a ten vzťah bol veľmi úzky a blízky aj preto, že teda nemám iných súrodencov, takže...“

Boris Filan: „Ale niečo vám tá stará mama odovzdala? Niečo vám povedala? K niečomu vás priviedla?“

Peter Celec: „Ale samozrejme. Ku všetkému. Okrem iného aj teda k tej medicíne, ale aj k takej tej pracovitosti a k pravdovravnosti a k rôznym tým pozitívnym veciam, ktoré teda snád sa aspoň čiastočne na mňa nalepili.“

Boris Filan: „Hovorievate, že už na strednej škole ste boli dobrí v matematike a vyhrávali ste rôzne olympiády. Dali sa na to baliť baby?“

Peter Celec: „Hm, nie. Ani vtedy, ani teraz asi predpokladám.“

Boris Filan: „Mňa prvý raz pobozkalo dievča z našej ulice. Mal som 12 rokov a ona mi na Silvestra o polnoci vlepila takého francuzáka, že som takmer zamdlel, ale zachutil mi. Bozkávanie to je vaša špecialita. V roku 2015 ste so svojím tímom získali IG Nobelovu cenu za výskum bozkávania. Cítili ste sa lepšie ako priamy účastník alebo ako vedec?“

Peter Celec: „Vedec sa nemá zúčastňovať svojich vlastných výskumov, takže nezúčastnil som sa. Nechal som to na našich študentov a kolegov, ktorých sme oslovili, ale bol to veľmi zaujímavý výskum aj s praktickými dôsledkami. My sme to nerobili ako úplne, že srandu. A je fakt, že aj potom na tom Harvarde, kde sme dostávali tú cenu, tak sme mali možnosť to vysvetliť a stretlo sa to celkom so záujmom.“

Boris Filan: „V skutočnosti v tej práci o bozkávaní išlo o prácu so slinami. Kovid ukázal, že ste boli prezieravý. Ako súvisel kovid so slinami?“

Peter Celec: „Primárne nijak, ale sliny sú veľmi zaujímavé, pretože si môžete len tak odplúť a nebolí vás to. Netrápi vás to. Nepotrebuje žiadneho lekára, sestričku, ktorá musí trafiť nejakú cievu. Takže keď sa niečo dá odmerať v slinách, tak je to veľmi zaujímavé a my sme to skúmali už dávno pri rôznych chorobách, aj stomatologických a iných systémových. No a keď prišiel kovid, tak v podstate sme len aplikovali to, čo sme sa naučili celé roky predtým a vylepšovali sme tie testy zo slín, ktoré boli potom aj neskôr dostupné.“

Boris Filan: „Páči sa mi, že vy ste taký múdry, rozvážny a tolerantný. Keď som vás poprosil, aby sme spätne pohovorili o korone, povedali ste dobre, ale dúfam, že o tom nebudeme hovoriť celý čas. Sľubujem.“

- hudobná zložka (pieseň)

Boris Filan: „Pán doktor, mali ste kovid?“

Peter Celec: „S veľkou pravdepodobnosťou áno, ale nemám na to dôkaz.“

Boris Filan: „Ja ľahký s nekonečnými následkami. Čo nás kovid naučil?“

Peter Celec: „Ako koho. Vedcov určite, že majú spolupracovať, že je extrémne dôležitá interdisciplinárna spolupráca, čiže potrebujeme aj matematikov aj virológov, aj epidemiológov aj všetikoho na to, aby sme nejakú takúto tému mohli poriadne uchopiť. Naučil nás to, že aj na Slovensku máme ľudí, ktorí sú ochotní nezištne vo voľnom čase pracovať na celospoločensky dôležitých veciach. No ale naučil nás aj iné veci. Napríklad to, že máme relatívne veľa ľudí, ktorí nechcem povedať, že ničomu neveria, alebo teda veria rôznym konšpiráciám, ale teda neveria napríklad vedcom a vedeckým výsledkom, čo má samozrejme negatívne dôsledky aj pomimo kovid. A celosvetovo sme sa naučili napríklad to, ako strašne dôležitá je tá veda, keď vakcínu sme dostali v podstate do roka od kedy kovid vôbec vznikol, respektíve bol nejakým spôsobom zistený a to je extrémna rýchlosť.“

Boris Filan: „Ja by som sa už tretí raz zaočkovať nedal. A vy?“

Peter Celec: „No ja som sa dal, dal by som sa, aj budem sa očkovať aj, aj do budúca. Ja mám dôkazy z tých klinických štúdií, tie klinické štúdie ukázali, že minimálne keď zoberiete veľkú skupinu ľudí, tak ten benefit je úplne, že extrémny aj na ten long kovid, na ten post kovid.“

Boris Filan: „Čo bol rozhodujúci vek, obezita, diabetes?“

Peter Celec: „Dôležitý a rozhodujúci bol vek, vek, vek, vek, vek a potom možno tie ostatné veci, ktoré spomínate. Ten vek bol absolútne najdôležitejší rizikový faktor. A prečo? No tak to sme... a skúmame teda, skúmali sme to celé roky a skúmame to aj teraz. Máme na to nejakú tú hypotézu, že za to môžu také špeciálne bunky, ktoré u tých starších ľudí, hlavne u tých starších ako 70, 80 rokov odpovedajú nie celkom adekvátne. A... no potom z toho môžu byť veľké problémy, napríklad ťažký kovid.“

Boris Filan: „Uznávaný nemecký virológ Christian Drosten si myslí, že keby to naozaj vyvinuli v labákoch, tak to by bola iná káva. Z takého cielene vytvoreného vírusu by sme sa len tak nedostali. Podľa neho sú pravým vinníkom netopiere a medvedíkovité zvieratká a cibetky, ktoré Číňania lovia a v kožušinovom priemysle spracovávajú. Myslíte si to aj vy?“

Peter Celec: „Tak či to je priamo kožušinový priemysel, to neviem, ale keďže on je naozaj najväčší odborník, celosvetovo najväčší odborník práve na koronavírusy, tak profesorovi Drostenovi a priori verím.“

Boris Filan: „Ako je to s kovidom teraz?“

Peter Celec: „Je tu. Je rozšírený, ale tak, ako profesor Drosten a aj mnohí iní odborníci predpokladali, tak šíri sa veľmi rýchlo, ale o to menej je virulentný, o to menej problémov u väčšiny z nás robí.“

Boris Filan: „Vráti sa?“

Peter Celec: „On je tu, on sa už nemusí vracieť.“

Boris Filan: „Ja som rád, že je to za nami. Sľubujem, že kým sa Číňania niečím podobným nenakazia od tchorov alebo vtákokopyškov, tak vám dám pokoj, ale vďaka kovidu som sa poučil, že my ľudia sa nedokážeme poučiť vôbec z ničoho. A už poďme od kovidu preč. Sľubujem, že to bolo posledný krát.“

Peter Celec: „Ale... môže byť aj nabudúce.“

- hudobná zložka (pieseň)

Boris Filan: „Dnešným hosťom je doktor Peter Celec. Všetci vrátane mňa stále opakujeme názov miesta vášho pôsobenia Ústav molekulárnej biomedicíny a netušíme, o čo ide. Ja mám veľmi rád. Slovo molekula. Je také guľaté, hladké, sympatické, zamatové. Viete, ako ukulele, Honolulu, molekula. Ako vyzerá molekula a prečo ste si ju obľúbili?“

Peter Celec: „No tých molekúl je práveže tak veľa, že ich treba skúmať a ten rozdiel oproti minulosti je ten, že ich dnes aj vieme skúmať, aspoň niektoré. Napríklad tie nukleové kyseliny, tie dnes vieme skúmať celkom dobre a my ich skúmame nielen ako zdroj nejakých diagnostických informácií a prognostických informácií, že čo sa vám stane nestane a tak, ale ako problém, ako niečo, čo by mohlo spôsobovať nejakú tú chorobu, či už reumatoidnú artritídu, ťažký kovid, sepsu a všetelijaké iné problémy a je to veľmi zaujímavá téma.“

Boris Filan: „Ako by ste vysvetlili mojej mame, čo je to molekula, čo by ste jej povedali?“

Peter Celec: „Niečo strašne malé. Neviem či by som mal na to nejaký iný recept.“

Boris Filan: „Mám pre vás pomôcku, mohli by ste jej povedať, čo je to makromolekula, to je oveľa väčšie.“

Peter Celec: „Áno, a napriek tomu je to veľmi malé. Ale my sme taká skupina vedcov, ktorí vyštudovali genetiku a molekulárnu biológiu a tak, a zároveň medicínu, prípadne aj psychológiu, prípadne aj rôzne iné odbory a snažíme sa jednoducho využiť ten technický pokrok, ktorý genetika a molekulárna biológia nám ponúka na výskum chorôb.“

Boris Filan: „Dobre. Keď sú také malé, cez čo sa na ne pozeráte?“

Peter Celec: „Cez rôzne prístroje, ktoré ich neukazujú, ale hovoria nám o tom napríklad, koľko ich je, alebo aké sú veľké, malé.“

Boris Filan: „Aby som mal predstavu, aký je pomer medzi molekulou a atómom? Ako medzi čím a čím?“

Peter Celec: „Atóm je súčasťou tých molekúl a teda podľa toho, aké veľké sú tie molekuly, tých atómov môže byť zopár alebo aj veľmi, veľmi veľa.“

Boris Filan: „Je niečo, čo si neviem celkom dobre predstaviť. V škole nás učili, že atóm to je niečo ako slnečná sústava. Má stred, niečo okolo toho stredu obieha a má obal, ale atom je v skutočnosti iba obľáčik energie a pomer obalu a jadra je ako Notre Dame a mucha, všetko ostatné prázdno. Veľmi veľa prázdna. V tom prázdne sa vy pohybujete?“

Peter Celec: „Nie, ale naučili ma presne to isté, čo vás. Ja som to tiež musel až neskôr zistiť, že s tými atómami je to komplikované, ale na to sú, na to sú iní odborníci tam niekde na Matematicko-fyzikálnej fakulte. Aj tí nás raz budú liečiť. Tak ako teraz sú strašne veľmi dôležití bioinformatiči, tak neskôr to budú snáď aj tí jadroví fyzici, ale teda zatiaľ, zatiaľ sa snažíme my.“

Boris Filan: „Akou rečou sa medzi sebou molekuly dorozumievajú?“

Peter Celec: „No...“

Boris Filan: „Teda viete po molekulsky?“

Peter Celec: „No snažíme sa, ale tak ako to väčšinou býva jedna vec je čítať a druhá vec je čítať s porozumením. My zatiaľ len čítame.“

Boris Filan: „Ja vás podozrievam, že vy sa pozeráte stvoriteľovi pod sukňu. Čo je tam vnútri v tom molekulovom svete?“

Peter Celec: „No niečo čomu rozumejú zase tí jadroví fyzici. Takže ja mám presne ten istý pocit ako vy o mne, tak ja mám taký istý pocit, keď počúvam jadrových fyzikov.“

Boris Filan: „Čo robí s molekulami alkohol? Škodí alebo ich rozveseľuje?“

Peter Celec: „Ako s ktorými, ale niektoré poškodzuje a potom sú z toho problémy.“

Boris Filan: „V súvisi so svojou prácou spomínate zlepšovanie funkcie probiotík. Probiotiká to je to, čo si vždy zabudnem kúpiť, keď mi predpíšu antibiotiká a potom mám dva dni hnačku a neviem z čoho. Až si spomeniem, aha probiotiká, a majú lacné aj veľmi drahé, ktoré mám užívať?“

Peter Celec: „Tie, ktoré naozaj účinkujú a tých nie je až tak veľmi veľa, popravde. A my sme sa v minulosti intenzívne snažili tie, ktoré sú dostupné, vylepšiť tak, aby naozaj fungovali, čo nie je jednoduché, ale ani nemožné.“

Boris Filan: „Vy skúmate testosterón a jeho vplyv na mužské oné. Nemyslím to oné, myslím to, čo sme si mysleli, že majú iba ženy. Oni menopauzu a my a andropauzu.“

Peter Celec: „Je to jedna z výskumných tém. Áno, aký efekt má testosterón a jeho pokles alebo jeho zvýšenie alebo zmena jeho účinku. Kopec liekov, ktoré veľmi dobre fungujú napríklad na niektoré formy rakoviny aj u mužov aj u žien v skutočnosti menia to, ako ten testosterón rozpoznávame, ako ho meníme na estradiol, no a my skúmame práve efekt týchto zmien, napríklad aj na mozgové funkcie.“

Boris Filan: „Čítal som poviedku, v ktorej jeden vedec objavil hormón lásky. Niečo, o čom bol presvedčený, že mu pomôže získať každú ženu. Postriekal sa od hlavy k päte, vybral sa do mesta a o chvíľu sa k nemu vzlietli motýľie samičky zo širokého okolia. Dal by sa vyrobiť taký, ktorý by pôsobil naozaj na ženy?“

Peter Celec: „Veľmi pravdepodobne už taký vyvinutý je, len ho treba odskúšať a overiť.“

Boris Filan: „Vraj jeden z veľkých problémov sú ženské hormóny v našich vodách. Čo to robí?“

Peter Celec: „Ekológovia hovoria, že to robí veľmi zle napríklad rybičkám, ktoré potom napríklad majú problém s vývinom pohlavných orgánov a potom sú neplodné. Takže toto je napríklad jeden z pravdepodobných efektov. No ale skúmajú sa aj iné, pretože síce tie koncentrácie sú nízke...“

Boris Filan: „Ale kvôli tomu sme aj vyšší.“

Peter Celec: „No tak vyšší by sme mohli byť z iných dôvodov, to sa zase predpokladá, že keďže kuratá a iné zvieratá dostávajú rôzne podporovače rastu, teraz tu nazvime to tak, takže by to mohlo mať efekt aj na nás. Ale myslím si, že tam je príčina veľmi jednoduchá. Jednoducho máme dosť čo jesť.“

Boris Filan: „Vy viete o všetkom niečo a o niečom všetko ale nepochybujem, že sa stáva, že zrazu má niekto pocit, že hovoríte cudzou rečou a vy ste dosť vnímavý, aby ste to pozorovali. Čo vtedy urobíte? Mávnete nad nami rukou, alebo sa pokúsite o nemožné?“

Peter Celec: „Ja učím na Lekárskej fakulte a tam sa musím snažiť o nemožné a zaujať napríklad aj študentov, ktorí až taký veľký záujem napríklad o tú patofyziológiu chorôb nemajú.“

- hudobná zložka (pieseň)

Boris Filan: „Mali ste veľmi sympatickú a dobrú učiteľku pani profesorku Ostatníkovú. Čo vám povedala dôležité?“

Peter Celec: „Otvorila dvere a nechala ma ísť po tej ceste k poznaniu. Absolútne kľúčový človek...“

Boris Filan: „Chod' a buď múdry.“

Peter Celec: „Presne tak inšpirujúci, motivujúci a dodnes sa cítim byť jej študentom a aj ním naozaj som. Nie je to len pocit.“

Boris Filan: „Koho si vážite naozaj?“

Peter Celec: „Napríklad aj mojich učiteľov a samozrejme teda moju rodinu, moju mamu a moju babku.“

Boris Filan: „Proti bolesti v detstve najlepšie pôsobí pofúkание. Sprej pofúkание starej mamy by bol bomba na farmaceutickom trhu. Akú silu má placebo?“

Peter Celec: „Veľmi veľkú, ale závisí od toho o aký problém ide. Sú problémy, ktoré sa tým placebom skoro až dajú vyriešiť a potom sú také, kde žiaľ ten placebo efekt je veľmi slabý. My sa snažíme v podstate vždy vyvinúť niečo, čo je trošku silnejšie ako to placebo.“

Boris Filan: „Čo by ste dnes povedali svojmu 15 ročnému ja?“

Peter Celec: „Len tak ďalej.“

Boris Filan: „Váš výskum vás privádza k veľmi zaujímavým veciam. Povedali ste mi, že karcinóm sa bude dať zistiť z odobratej krvi. Kedy?“

Peter Celec: „Už sa dá, len všetko trvá, napríklad to, kým sa to dostane k ľuďom, kým sa to dostane na trh, kým sa všetko overí, ale už je to dnes možné a ide len o to, že či tých nádorov, ktoré takto budeme vedieť zistiť je 50, 70 alebo budú to všetky.“

Boris Filan: „Neviem, či som vám dobre rozumel, ale povedali ste, že podľa vášho výskumu rakovina vzniká dákou náhodou s pomocou procesov, akými funguje evolúcia.“

Peter Celec: „Žiaľ, nie je to úplne náš výskum. Je to teda výskum iných. My s otvorenými ústami sledujeme, čo to všetko mení. Práve to pochopenie, že nie je to čiste len o klobáskach a UV žiarenie, alebo fajčenie a o iných veciach, ktoré nepochybne prispievajú k riziku rakoviny. Ale hlavne je to o náhode. A čím dlhšie žijeme, tak tým má ten čierny Peter možnosť zaúradovať.“

Boris Filan: „Podľa vás má lekár povedať pacientovi aj boľavú pravdu alebo nás šetriť?“

Peter Celec: „No ja si myslím, že je vždy lepšie vedieť ako nevedieť, ale preto nie som klinik.“

Boris Filan: „Viete o ľuďoch niečo, čo my nevieme, niečo také tajomné ako vojenské tajomstvá alebo UFO?“

Peter Celec: „No napríklad si uvedomujem, čo to znamená, že evolúcia a rakovina sú tak prepojené. Nebyť tých chýb, ktoré robia niektoré z tých našich molekúl, tak evolúcia nefunguje a my sme ešte stále nejaký jednobunkovec v mori. Ale zároveň tie isté chyby spôsobujú, že keď žijeme dosť dlho, tak potom máme veľkú pravdepodobnosť, že nám aj narastie nejaký ten nádor, ktorý nás zabije.“

Boris Filan: „Môj kamarát Igor Kapišinský, astrofyzik, mi povedal, že sú tri miesta, kde by sme mohli stretnúť pána Boha tam, kde hmota vznikla, tam kde ožila a tam kde začala rozmýšľať. Boli ste sa tam pozrieť?“

Peter Celec: „Boli sme sa všelikde... tak ja som sa bol všelikde pozrieť, ale musím povedať, že zatiaľ sme sa nestretli.“

Boris Filan: „Akého veku by sme sa teoreticky mohli dožiť?“

Peter Celec: „Ja som optimista, ja si myslím, že budeme jedného dňa možno aj nesmrteľní, akurát nevieme, čo to znamená.“

Boris Filan: „Chceli by ste sa dožiť 150 rokov?“

Peter Celec: „No to závisí od toho, akých by som mal popritom lekárov.“

Boris Filan: „Videl som rozhovor so slávnym Pavarottim. Ten vďaka doktorom mimoriadne znížil hmotnosť a sťažoval sa, že mu aj v lete bola zima a že to zrazu nebol on. My obidvaja sa nekamarátíme s kilami. Prečo ešte nie je spoľahlivý liek na chudnutie?“

Peter Celec: „Už je.“

Boris Filan: „Ako sa volá?“

Peter Celec: „Neprezradím, ale myslím, že už mnohí ho poznajú, len ešte nie je úplne dostupný na trhu a nie je tak dostupný ako by mal byť. Ale veci sa menia. V nasledujúcich pár rokoch sa to zmení veľmi, veľmi výrazne.“

Boris Filan: „Nechcel som sa v našom rozhovore dotýkať zdravotníctva, ale to je problém na celom svete. Lenže my nie že nevidíme svetielko na konci tunela, teraz sme sa dozvedeli, že sa nepostaví ani ten tunel. Prosím vás aspoň trošku optimizmu do toho trápenia.“

Peter Celec: „Myslím si, že na Slovensku sú tie problémy v zdravotníctve tak evidentné, že sa aj vlastne dajú ľahko vyriešiť, nebyť nás, ktorý ich spôsobujeme.“

Boris Filan: „Povedzte mi dáku prognózu do budúcnosti, čo sa týka nás ľudí, na čo sa môžeme tešiť?“

Peter Celec: „Na každý nový deň. Veď je to super, že žijeme a tešme sa z toho ako je to teraz, pretože nikdy sme sa v minulosti nemali tak dobre ako teraz. Nikdy sme nežili tak dlho, nikdy sme neboli tak zdraví. No a čo si budeme rozprávať? Množstvo z nás by vlastne ani nežila, lebo by zomrela na osýpky a rôzne infekčné choroby. Ja vždy hovorím, že keď niekto poukazuje na štatistiky, že stále viac rakoviny a stále viac Alzheimeru a stále viac diabetu, no tešme sa z toho. To je dôvod, možno aj otvoriť nejaké to šampanské. Čo by za to dali všetci tí, ktorí v 19. a 18. storočí umierali na infekčné choroby, že by sa dožili napríklad takého diabetu alebo Alzheimeru.“

Boris Filan: „Ja už sa začínam tešiť. Ďakujem za rozhovor.“

Peter Celec: „Ďakujem za pozvanie.“

Boris Filan: „Mojím hosťom bol doktor Peter Celec.“